

amb -s- conservada en altres documents o llocs: mentre que ací no hi hauria vestigis de cap forma amb -s- en cap lloc del territori; però això, que en català és ja una greu dificultat, en llengua d'oc és una impossibilitat completa: allí una -s- etimològica no cau mai ni enlloc, i no obstant tenim la forma sense -s- en dos dels més antics textos medievals i en alguns parlars moderns. Coincidint tan greu objecció fonètica amb la inversemblança semàntica i geogràfica és clar que cal descartar aquesta etimologia.

Proposo admetre que la forma *blair* sense -s- és la bàsica en totes dues llengües. I que l'altra està respecte d'aquella en la mateixa relació que *enriquezir*, *embelezir*, *empaubrezir*, *amolezir*, *alegrezir*, *adolcezir*, *espaorzir*, etc. al costat de *enriquir*, *embellir*, *empaubrir*, *amolrar*, *alegrar*, *adolcir*, *espavorir*, etc. O sigui que, al costat de *blair* es creà **blaezir*; tal com *marcezir* al costat de *marcir*, només és que ací el hiatus provocava una contracció (compareu *esclarezir* contret en *esclarzir*, *endurezir* en *endurzir*), i així **blaezir* es contragué perdent la vocal, però es realitzaren les dues possibilitats: els uns contragueren en *blazir* predominant la primera vocal pretònica, els altres en *blezir* predominant la segona. Ço que té el gran avantatge d'explicar-nos per una causa única la coexistència de les tres variants occitanes *blàir*, *blazir* i *blezir*; mentre que en l'etimologia germànica, no sols la forma *blàir* quedava inexplicada sinó també la coexistència dels dos vocalismes *a* i *e* en la forma amb sibilant.

Com a etimologia última em fixaré com a bàsic en el sentit de color 'fer tornar lívid, amoratat' (sigui pel sofriment amorós, per la ira, pel desgast dels llenços, per l'acció emmorenidora de les socarrades, les soleïades o les glaçades). El *TdF* registra un prov. *blav* «bleuir», per tant més o menys sinònim de *bla(z)*; fins s'ha dit que ja es troba a l'Edat Mitjana.² Ara bé en un *blavir*, derivat de *blau*, es justificaria que la -v intervocàlica es perdés, car en tals combinacions hi ha sovint dissimilació: recordem *viatz* *VIVACIUS*, *vian-da*, *Beviure* > *Beüre*, *paviment* > *pàiment*, etc. I des del punt de vista semàntic pensem que el cat. *blau* o *blàira*, oc. ant. *blavairol*, són la traducció del cast. *cardenal* o del fr. *blémisüre*, tot i que *cárdeno* no és pas 'azul' sinó 'morat'. Fins i tot es pot admetre que ja en germànic antic va existir un verb **BLAWJAN* 'fer tornar blau', antecessor de l'al. *bläuen*.

Tot amb tot, sembla més probable que el derivat es vagi fer partint d'un nom de color diferent del blau propi. S'admet generalment que al costat del ll. *flavus* 'ros' existia una correspondència cèltica **BLAVOS* que expressava un matís semblant al del groc; d'ací vindria el fr. ant. *blai* del qual hi ha també testimonis en occità antic (cf. ací s. v. *blau* 'lívid'): formes que més aviat semblen correspondre a una base derivada **BLAVIOS*. El mot significa 'ros'. Després es troba francès mitjà *blave* «pàle», molt estès en els parlars gallo-romànics, entre ells bastants d'occitans: Forez i Saint-Étienne *blava* «pàle», «blème», perig. *blave* «livide, blème», savoià *blèvo*, Grenoble *blevyi* «blème», Aosta *blayo* «pàle» (*FEW*, s. v. **BLAVOS*, 1404-5). Com

es veu, el matís d'aquest adjectiu correspon exactament al del verb *blàir* i de la seva ampliació **blaezir*.

Mancaria solament precisar la nacionalitat lingüística d'aquest adjectiu. Bé podria ser germànica, al capdavall, car l'a-al. mj. *blā*, de vegades 'blau', altres vegades vol dir 'groc' (Pok., *IEW*, 160.17). Però havent passat ja al romànic aquest adjectiu germànic, amb el sentit de 'blau', més aviat creuria jo que en el sentit de «blème» prové d'una llengua indoeuropea preromana. I en efecte els derivats de l'arrel elemental indoeuropea *BHEL-/BHILĒ-* designen noms de color, en diverses variants, en les varies llengües europees de la família: irl. ant. *blā* 'groguc' (*IEW*, 160, 19); lit. *blāvas*, que amb letó *blāvs*, sol passar per manlleu del mot germànic per a 'blau', però em sembla molt dubtós puix que en les llengües bàltiques no és 'blau' sinó 'groc' o 'groc blavís' (*IEW*, 160.21); la formació del lit. *blaiūytis* 'aclair-se el cel', i de l'albanès *blerónj* 'em torno pàllid o verd', sembla ser un poc diferent, però sempre es tracta d'amplificacions de la mateixa arrel bàsica (*IEW*, 160.35). I n'hi ha d'altres encara; veg. *IEW*, pp. 155 i 118.

Aquest punt l'hem de deixar, doncs, pendent de més estudi. Però ara com ara, no trobant-se *blair* (amb **blaezir*) més que en llengua d'Oc i part del català, però no en francès, etc. em decanto provisionalment a creure que no deriva d'un germanisme sinó d'un adjectiu pre-romà d'una altra família indoeuropea: sorotàptica, si no és cèltica.

DERIV.: *Bleidor* o *blaidor* [«aquest sol *bleidor* que et deixa exhausta sovint» en el lleidatà Joan Santamaria, «La Publicitat», 2-XII-1926].

¹ Spitzer esmenta un arag. ant. *sblasido* «estropedo», que cita de la *RFE* (notícia que Wartburg copia sense citar font), però el número del volum és errat i no és possible verificar-ho. No tinc altra notícia de tal mot, que hauria de ser un hapax evidentment manllevat de l'occità. — ² K. Stichel, *Beiträge zur Lexikographie des altprovenzalischen Verbuns* (Marburg 1890) dóna en efecte aquest *blavir* que tradueix 'enlluernar' («blenden»). Levy, *PSW*, posa en dubte que n'hi hagi testimonis antics, i potser té raó, tot i que el llibre de Stichel sol estar ben basat en despullaments propis. És veritat que ací no dóna cap cita.

BLEIXAR, 'respirar afanyosament', mot solament català i només del Nord del Principat, d'origen incert; sembla haver-hi algun parentiu amb la família germànica de l'alemany *blasen* 'bufar', que en alguns dialectes d'aquesta família significa precisament 'esbufegar'; hi ha dificultats d'ordre formatiu i geogràfic i com que es tracta d'una arrel indoeuropea, és possible que vingui d'una llengua preromana emparentada amb aquella, però és més versemblant que la forma **bles* d'origen germànic es convertís en *bleix* i *bleixar* per adaptació al sinònim *panteix* i *PANTEIXAR*. □ 1.ª doc.: c. 1890; potser va recollir-lo Lab. (1839), però l'imprimí en la forma errada *bleirar*.¹

No el recollí cap lexicògraf fins a Vogel («kauchen»,